

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Шевченко Вікторії Миколаївни

„Історична динаміка перформативних висловлень в німецькомовному діалогічному дискурсі XVI–XXI століть“, подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (спец. 10.02.04 – „германські мови“)

Рецензована дисертація присвячена дослідженню перформативних висловлень у німецькомовному діалогічному дискурсі XVI–XXI століть. Матеріалом дослідження послуговували 2200 дискурсивних фрагментів з художніх творів XVI–XXI ст. (загальна кількість сторінок 29512). Кількісний обсяг практичного матеріалу вважаємо **достатнім** для проведення належного наукового аналізу об'єкта.

Відповідно до мети та змісту завдань дисертації, автор визначає: – особливості історичних змін структурно-семантичних моделей перформативних висловлень; – сталі та змінні характеристики іллокутивного потенціалу *власне* перформативних та *метакомунікативних* перформативних висловлень; – особливості історичного розвитку метакомунікативних перформативних висловлень; – тенденції історичного розвитку імпліцитних мовленнєвих актів, що реалізовані за допомогою перформативних висловлень. Дослідження мовного матеріалу автор проводить на основі принципів історичної прагмалінгвістики, поєднує дискурсивний, прагматичний, когнітивний та соціокультурний методи аналізу, використовує зіставні операції та кількісні підрахунки. Вищезазначене зумовлює **актуальність і новизну** дисертації, **зв'язок** її проблематики з **пріоритетними** напрямками розвитку лінгвістики в Україні.

Мета дослідження та вирішення завдань знаходять втілення у чотирьох розділах дисертації.

У Розділі 1 автор представляє картину дослідження перформативу в сучасній лінгвістиці, зокрема, проводить ґрунтовний аналіз основних

поглядів учених з даної проблематики. **Новим і значущим** матеріалом цього розділу є обґрунтування ідеї використання історичної прагмалінгвістики як методологічного підґрунтя для опису об'єкта. **Наукова цінність** такого підходу полягає у можливості діахронічного аналізу перформативних висловлень. Виклад теоретичних основ дослідження та термінологічного апарату, запропонована методика опису перформативних висловлень – засвідчують високий рівень наукової компетенції В. М. Шевченко.

Новизну Розділу 2 визначають звернення автора до історичних художніх творів, лінгвістичний алгоритм побудови та опис структурно-семантичних моделей т. зв. „класичних“ та „пом'якшених“ перформативних висловлень, які вдало систематизовані та прокоментовані в аспекті структури і семантики. **Науковий та практичний** інтерес викликає матеріал, який ілюструє кількісну картину структурно-семантичних моделей перформативних висловлень, зазначає їх лінгвістичні та прагмалінгвістичні (іллокутивні) характеристики. Встановлення, систематизація та лінгвістичний опис моделей виконано автором на високому науково-методичному рівні. Слід зазначити логіку побудови моделей, кількісний ряд (він, дійсно, вражає), семантичну інтерпретацію складових моделей, „супроводження“ структурних зразків прикладами з художніх творів. **Новим і цінним** у розділі є матеріал, який засвідчує зміни і причини змін у семантиці перформативних дієслів (напр., часові та соціальні фактори).

Ідея історико-прагмалінгвістичного аналізу перформативних висловлень втілена В. М. Шевченко у Розділі 3 та у Розділі 4, які, відповідно, досліджують: історичну динаміку прагматичних особливостей *власне* перформативних висловлень та історичну динаміку прагматичних особливостей *метакомунікативних* перформативних висловлень. **Новими та значущими** у науковому аспекті вважаємо теоретичні положення і висновки щодо: – визначення специфіки розмежування *власне* перформативних та метакомунікативних перформативних висловлень; – встановлення причин тенденції до збільшення кількісного ряду структурно-семантичних моделей

перформативних висловлень; – аргументації причин змін форми перформативного дієслова, втрати дієсловом первісного значення, розширення сфери перформативного застосування; – встановлення та пояснення історичних причин переваги у вживанні власне перформативних висловлень (XVI ст.) і метакомунікативних перформативних висловлень (XX – XXI ст.); – встановлення та лінгвопрагматична інтерпретація взаємозв'язків між часовим індикатором, іллокутивним значенням перформативного висловлення та стратегією перлокутивного ефекту. Зазначимо **якісний** характер прикладів у розділах 3 і 4, достатньо **кваліфікований** лінгвопрагматичний аналіз з боку автора, цікаві результати для лінгвістів, що займаються питаннями лінгвопрагматики та соціальної лінгвістики.

Вивчення дисертації дозволяє стверджувати, що В. М. Шевченко **вирішила** поставлені у Вступі завдання, реалізувала власні наукові підходи до дослідження об'єкта. Якісно підібрані приклади, належний науковий рівень їх аналізу дозволили автору дійти **аргументованих** висновків. Їх **наукова новизна** та **значущість** полягає у встановленні та визначенні структурно-семантичних чинників і лінгвопрагматичних характеристик перформативних висловлень у німецькому діалогічному дискурсі XVI – XXI століть. На **репрезентативному** практичному матеріалі **доведено** історичний розвиток структурно-семантичних моделей перформативних висловлень, **встановлено** сталі та змінні властивості іллокутивного потенціалу власне перформативних висловлень і перлокутивні властивості метакомунікативних перформативних висловлень. Теоретичні положення та висновки дисертації – **об'єктивні**, отримані автором на основі **грунтовного** аналізу якісного мовного матеріалу, мають наукову і практичну **цінність**.

Дослідження В. М. Шевченко є **внеском** у теорію дискурсу (історико-лінгвопрагматичний напрям). Інтерпретація прикладів з історичних художніх творів **поглиблює: теорію мовленнєвих актів** (напр., ідея системного дослідження власне перформативних і метакомунікативних перформативних

висловлень), теорію імплікатур (напр., характеристика різновидів імпліцитних перформативних мовленнєвих актів, виявлення тенденцій їхнього історичного розвитку), теорії ввічливості (напр., принцип увічливості; зміна ступенів увічливості). Результати дослідження мають викликати інтерес у лінгвістів, які займаються дослідженням мовленнєвих актів, прагматичним синтаксисом, історичним дискурсознавством. Теоретичні положення дисертації, методологічні принципи історичної прагмалінгвістики, інтерпретація прикладів – знайдуть практичне застосування у викладанні курсів „Теоретичної граматики“ та „Історії німецької мови“; спецкурсів „Прагмалінгвістики“, „Теорії дискурсу“; на практичних заняттях з німецької мови.

Зауваження до роботи стосуються питання застосування в дисертації окремих термінів (понять), а також питання щодо структури викладу матеріалу в дисертації.

1. Вважаємо, що у Вступі дисертації бажано було пояснити такі поняття, як „динаміка“ та „історична динаміка“ (стосовно дослідження елементів мови в лінгвістиці та застосування цих понять в роботі). Бажано було дати пояснення терміну „діалогічний дискурс“ (у зв'язку із розвитком теорії дискурсу, появою нових термінів тощо).

2. У Розділі 1 автор дає ґрунтовний виклад питання перформативності в лінгвістиці. Сам матеріал розділу заслуговує на увагу та позитивну оцінку. Однак, на наш погляд, технологія подачі матеріалу могла би бути іншою – такою, яка б привела не тільки до констатації фактів щодо існуючої картини перформативності, а і відбила у висновках розділу чітку картину того, що є відомим, не дослідженим, проблемним.

3. На наш погляд, завдання у Вступі дисертації та Висновки в кінці роботи бажано будувати за принципом: завдання (у вступі) → результат (у висновку). Це стосується також завдань у розділах і відповідних

результатів (у висновках). Не бажано також у висновках формувати відомі положення.

4. Структура дисертації та розділів, завдання визначаються автором дисертації. Тому бажано аргументувати як постановку завдань у розділах, так і послідовність їх вирішення. Бажано також чітко окреслювати те, що є дослідженим і те, що є проблемним, новим.

5. Вважаємо, що питанню дослідження історичної динаміки німецьких перформативних висловлень не завадив би лінгвокультурний аспект. Такий вектор дослідження додав об'єкту додаткових характеристик. При цьому, можливо, виникла б думка щодо постановки питання про вихід на національно-ментальну характеристику німецьких перформативних висловлень. Зазначимо, що в дисертації є декілька прикладів, інтерпретація яких відбиває елементи лінгвокультурологічного аналізу.

Висловлені зауваження **не впливають** на загальну високу оцінку дисертації. Робота В. М. Шевченко виконана на належному науковому рівні, має **цілісний та завершений** формат, **теоретичну та практичну значущість**. Теоретичні положення та висновки можна визнати **обґрунтованими та новими**. Вони знайдуть використання з боку тих, хто займається науковими дослідженнями з історії, лексикології німецької мови, лінгвістичної прагматики.

Структура та зміст дисертації відповідають вимогам ДАК МОН України щодо правил оформлення та написання кандидатської дисертації. **Публікації** автора у фахових виданнях повністю відбивають основні результати дисертації, а зміст **автореферату** є ідентичним основним положенням дисертації.

На підставі вищезазначеного вважаємо, що рецензована дисертація „Історична динаміка перформативних висловлень в німецькомовному діалогічному дискурсі XVI–XXI століть“, повністю **відповідає** вимогам „Порядку присудження наукових ступенів“, затвердженому Постановою

Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а її авторка, **Шевченко Вікторія Миколаївна**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Козловський В.В.

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри германської філології та перекладу
Інституту філології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка.

13.11.2018

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
15.11.2018р.

Відгук одержано 16.11.2018р.

Вчений секретар спецради Мр. Г.Г. Морозова